

VERSLAG SESSIE 8
GROOT ONDERHOUD 2018

CO-DESIGN, PARTICIPATIE IN DE
VORMGEVING

Datum: 9 november 2018

Coördinator sessie: Monique Verelst

Voor verslag: Monique Verelst

Om sociale barrières te ontmantelen en museale tentoonstellingsruimtes open te stellen voor een heterogeen en multicultureel publiek, worden steeds meer verschillende actoren betrokken bij het ontwikkelen en vormgeven van zowel tijdelijke tentoonstellingen als vaste collectiepresentaties. Dat gebeurt aan de hand van projecten waar co-design een rode draad in vertolkt. Co-design is erop gericht om de gebruikers te laten participeren in het ontwerpproces van dingen of van plaatsen.

Deze vorm van participatie staat nog in zijn kinderschoenen in het Vlaams cultureel-erfgoedveld. We onderzoeken waarom en hoe we co-design kunnen implementeren in de erfgoedsector en meer specifiek bij de ontwikkeling van tentoonstellingen. Voor het ontwikkelen van een tentoonstellingsontwerp kunnen erfgoedmedewerkers putten uit een set van co-designmethodes en tools zoals o.a.: *field walks*, focusgroepen of het creëren van fictieve karakters zoals persona's. Naast de methodieken en toolboxen zijn er uiteraard ook aandachtspunten en valkuilen.

De discussie werd geopend door een toelichting door twee experts - Lysbeth Huybrechts en Lorna Cruicshanks – enerzijds door een blik op een co-designproject ontwikkeld vanuit een academisch kader en op grote schaal (Genk en omgeving), anderzijds a.d.h.v. museale praktijkvoorbeelden en op kleinere schaal (o.a. British museum).

Lysbeth Huybrechts onderzocht in Genk de invloed van 'soft connecties' (verschillende types van verbindingselementen) als connectoren tussen de verschillende erfgoedsites. Een co-designproces werd vooropgesteld als een trigger om het publieke domein samen vorm te geven. Co-designtentoonstellingen spelen de rol van het iteratief 'openbaar maken' van het debat over de rol van erfgoed in duurzame steden. Naast een co-designtentoonstelling in Genk werd eveneens een toolbox en een map met opportuniteiten ontwikkeld om de horizontale en verticale processen overdraagbaar te maken.

Zowel het beleid als ontwerpers moeten de interesse triggeren en mogelijkheden blootleggen om het publiek domein samen met de gemeenschap vorm te geven. Niet door een expertenrol te reduceren tot moderatie, curatie of sterke private en publieke partners aan te trekken in de ontwikkeling, maar door de gehele gemeenschap te betrekken in het proces. Top-downbeslissingen over gedeelde publieke belangen worden niet meer geaccepteerd door een gemeenschap. Het proces moet daarom niet lineair aangepakt worden maar interactief en zowel vanuit individuele interessepunten (hernieuwbare energie, duurzame materialen, toegankelijkheid van het publiek, transport ...) als collectieve punten. Zowel horizontaal op macroniveau (doorheen verschillende domeinen) als verticaal op microniveau (lokaal).

Voor Lorna Cruicshanks is co-design waardevol voor zowel het museum als de betrokken partners. Het museum bereikt hiermee een grotere betrokkenheid van het publiek, het versterkt de relevantie, betere democratisering en een diverse representatie van de collectie. Verder kan

de kennis over de collectie worden uitgebreid en kunnen verschillende interpretaties en perspectieven worden blootgelegd. Anderzijds voelt het publiek zich beter betrokken bij het museum en zijn collectie. De afstand tot het museum wordt kleiner voor bepaalde doelgroepen, er is een grotere bewustwording en men kan vaardigheden ontwikkelen en kennis uitwisselen met anderen. Bij de succesfactoren van het co-designtraject in het British Museum was het engagement van de erfgoedgemeenschap van bij aanvang een grote troef, verder de sterkte van de deelnemers en hun kennis over het thema en, niet onbelangrijk: er was een vergoeding voor de partners.

De uitdagingen voor een co-designtentoonstellingsproces zijn divers. Het is belangrijk om mee te geven dat de rol van elke deelnemer gelijkwaardig is. Het is essentieel om een grote mix te verkrijgen in het team, een mix van deelnemers zowel binnen de staf van de organisatie als uit de gemeenschap. De deelnemers hebben bepaalde verwachtingen, het is niet altijd makkelijk om hieraan te voldoen, goede afspraken zijn essentieel. Tot slot zijn er de vele beperkingen die gepaard gaan met een tentoonstellingsproces zoals tijdsdruk, budget en infrastructurele en organisatorische beperkingen. Co-design is tijdrovend, om een proces tot een goed einde te brengen vraagt het proces een grote inbreng van de deelnemers en andere actoren binnen de organisatie. Co-design is slechts een vorm van participatie, andere manieren van participatie moeten ook mogelijk blijven.

Er zijn nog vragen die onopgelost bleven tijdens het debat. Zo kan men zich de vraag stellen hoe kwaliteit wordt gemeten, wat de verhouding/relatie is tussen het proces en het product, wie de auteur van het werk en wie de eindverantwoordelijke is. Al deze punten vereisen verdere aandacht.